

Jerzy Malinowski
Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata

Antyk w polskiej sztuce i kulturze artystycznej w XX i na początku XXI wieku

Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata od 2012 roku realizuje program badań polsko-włoskich związków artystycznych oraz inspiracji antykiem i tematyką antyczną w polskiej sztuce nowoczesnej (od końca XVIII wieku).

Do efektów tych badań należy czterotomowy *Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego*, wybitnego polskiego malarza akademickiego, czynnego w Rzymie, opracowany w latach 2015–2022 we współpracy z Muzeami Narodowymi w Krakowie i Warszawie, Państwową Galerią Tretiakovską w Moskwie oraz Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych w Rzymie.

Badania obok twórczości Siemiradzkiego objęły szeroki zakres europejskiego akademizmu w malarstwie, międzynarodową i polską kolonię artystyczną w Rzymie, zagadnienia inspiracji antycznych, ikonografii i treści dzieł sztuki XIX i początku XX wieku. Ich efektem stały się konferencje i tomy roczników Instytutu: „Sztuka Europy Wschodniej” t. IV *Henryk Siemiradzki i akademizm* (2016) i t. V *Co znajduje się w obrazach Henryka Siemiradzkiego?* (2017 – zawierający materiały z konferencji w Warszawie w dniach 21–22 kwietnia 2017), a także „World Art Studies” t. 18 *The Henryk Siemiradzki that we do not know* (2018 – z materiałami konferencji na 175-lecie urodzin w Krakowie 11–13 kwietnia 2018 roku).

Następne konferencje Instytutu odbyły się już w Rzymie. Pierwszą stała się rocznicowa międzynarodowa konferencja *Henryk Siemiradzki and the International Artistic Milieu in Rome* w dniach 7–9 listopada 2018 roku w Stacji Naukowej PAN, opublikowana w wydawanej przez nią serii „Conferenze” 141 (2020). Była to ostatnia konferencja poświęcona polskiemu malarzowi, która zarazem wprowadzała polskich artystów w rzymski i włoski kontekst.

Konferencja *Contatti artistici polacco-italiani 1871–1939*, zorganizowana w dniach 20–22 października 2021 w Instytucie Polskim przy współpracy Stacji PAN, wydana w tym samym roku po włosku jako tom 21 serii „World Art

Studies”, otworzyła nowy zakres badawczy, dotyczący relacji artystycznych polsko-włoskich od zjednoczenia Włoch w 1871 roku. Obok zagadnień malarstwa, rzeźby i architektury tematyka obejmowała szeroki zakres zagadnień kultury artystycznej oraz teatru, filmu, związków z literaturą, a także prezentację *Korpusu dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego*.

Konferencja *Antyk w polskiej sztuce i kulturze artystycznej końca XVIII – początku XXI wieku: od Franciszka Smuglewicza do Igora Mitoraja*, została zorganizowana przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata w dniach 21–23 września 2022 roku w Pawilonie SARP w Warszawie.

Stała się ona kolejnym elementem programu badawczego PISnSŚ, poświęconego związkom sztuki polskiej ze światem Morza Śródziemnego. Polscy historycy sztuki od wielu lat badali te związki, począwszy od średniowiecza do XVIII wieku. Dopiero niedawno rozpoczęły się pogłębione studia nad sztuką nowszych czasów, gdy podczas zaborów związki z Rzymem antycznym, chrześcijańskim i współczesnym stały się w XIX wieku przeciwstawieniem prawosławnej czy protestanckiej kultury i ideologii zaborców – Rosji i Prus.

Teksty z konferencji z uwagi na ich liczbę i różnorodność tematyczną podzielono na dwa tomy:

1. *Antyk w polskiej sztuce i kulturze artystycznej końca XVIII i w XIX wieku* ukazał się jako tom X rocznika „Sztuka Europy Wschodniej”,
2. *Antyk w polskiej sztuce i kulturze artystycznej XX i początku XXI wieku* w tomie 17 rocznika „Pamiętnik Sztuk Pięknych”.

Pierwszy tom obejmuje okres od ostatniego polskiego króla Stanisława Augusta Poniatowskiego (panującego w latach 1764–1795) do końca XIX wieku. Początkowe teksty skupiają uwagę na artystach i zjawiskach artystycznych z kręgu jego mecenatu. Kolejne stanowią przegląd zagadnień

sztuki XIX, zaczynając od klasycyzmu z dominującą postacią Franciszka Smuglewicza – wybitnego malarza, wykształconego w Rzymie, twórcy szkoły artystycznej na Uniwersytecie Wileńskim. Pozostała część tomu dotyczy głównie historyzmu i akademizmu.

Dzięki związkom z cywilizacją Rzymu polska kultura i sztuka zachowały niezależność. Nie bez znaczenia był tu fakt potwierdzenia przynależności do kultury Zachodu. Celem konferencji i tomu studiów stało się więc ukazanie ważnych źródeł nowoczesnej polskiej tradycji.

Publikowany (drugi) tom zawiera teksty poświęcone inspiracjom klasycznym w sztuce XX i na początku XXI wieku. Jest to przegląd różnorodnych zagadnień z zakresu architektury, malarstwa i rzeźby, które na zasadzie przykładów składają się na wyobrażenie przemian od naśladownictwa form antycznych na początku XX wieku do nowych idei artystycznych, które przekształcają je zgodnie z konwencjami epoki modernizmu.

Od motywów antycznych w architekturze i dekoracji architektonicznej, przez konwencje stylu nowego klasycyzmu w malarstwie i rzeźbie w okresie międzywojennym przechodzimy zatem do różnorodnych realizacji teatralnych, architektury teatru, filmu, malarstwa figuratywnego, kończąc na analizach postklasycyzującej twórczości rzeźbiarskiej z początku XXI wieku, w tym Igora Mitoraja – wybitnego rzeźbiarza, wykształconego w Krakowie, a tworzącego we Włoszech.

Antiquity in Polish art and artistic culture from the end of the 18th to the beginning of the 21st century

Since the year 2012 the Polish Institute of World Art Studies has realised a programme of research into Polish-Italian artistic relations as well as the inspiration of Antiquity and ancient subject-matter on modern Polish art (i.e. art from the end of the 18th century).

Among the fruits of this research has been the four-volume *Henryk Siemiradzki: Catalogue Raisonné of the Paintings (Korpus dzieł malarskich Henryka Siemiradzkiego)*, the celebrated Polish academic painter, active in Rome, which was compiled in the years 2015–2022 in collaboration with the National Museums in Kraków and Warsaw, the State Tretyakov Gallery in Moscow, and the Pontifical Institute of Ecclesiastical Studies in Rome.

Apart from the work of Siemiradzki, research has embraced the wide range of European academism in painting, the international and Polish artistic colony in Rome, questions of the inspiration of Antiquity and the iconography and subjects of artworks from the 19th and early 20th centuries. The result of this has taken the form of conferences and the annual volumes published by the Institute – ‘The Art of Eastern Europe (Sztuka Europy Wschodniej)’ vol. IV : *Henryk Siemiradzki and academism (Henryk Siemiradzki i akademizm)* (2016) and vol. V : *What’s there in the paintings of Henryk Siemiradzki? (Co znajduje się w obrazach Henryka Siemiradzkiego?)* (2017 – comprising materials from a conference in Warsaw on 21–22 April 2017), as well as ‘World Art Studies’ vol.18: *The Henryk Siemiradzki that we do not know* (2018 – containing materials from a conference marking the 175th anniversary of the artist’s birth, held in Kraków on 11–13 April 2018).

Subsequent conferences organised by the Institute took place in Rome. The first of these was the international conference marking his anniversary entitled *Henryk Siemiradzki and the International Artistic Milieu in Rome*, held on 7–9 November 2018 at the Polish Academy of Sciences Scientific Center, published in its series ‘Conferenze’ 141 (2020). This was the last conference devoted to the Polish painter, which also introduced Polish artists in a Roman and Italian context.

The conference *Contatti artistici polacco-italiani 1871–1939*, organised in Rome on 20–22 October 2021 at the Polish Institute in collaboration with the Polish Academy of Sciences Scientific Center, and published in the same year in Italian as volume 21 of the annual publication ‘World Art Studies’,

initiated a new area of research concerned with Polish-Italian artistic relations from the time of Italian Unification in the year 1871. Alongside question of painting, sculpture and architecture, the subject-matter embraced a wide range of problems of artistic culture as well as theatre, film, connections with literature, as well as the presentation of the *Henryk Siemiradzki: Catalogue Raisonné of the Paintings*.

The conference *Antiquity in Polish art and artistic culture from the end of the 18th to the beginning of the 21st century: from Franciszek Smuglewicz to Igor Mitoraj (Antyk w polskiej sztuce i kulturze artystycznej końca XVIII – początku XXI wieku. Od Franciszka Smuglewicza do Igora Mitoraja)* organised by the Polish Institute of World Art Studies took place on 21–23 September 2022 at the Pavilion of the Association of Polish Architects (SARP) in Warsaw. It comprised the next element of the research programme of the Institute, devoted to connections between Polish art and the Mediterranean world. Polish art historians have examined these associations over many years, beginning with the period from the Middle Ages to the 18th century. Only recently has there been a deeper study of the art of the more recent era, particularly in view of the fact that in the 19th century associations with ancient, Christian and contemporary Rome became an expression of resistance to the Orthodox and Protestant culture and ideology of two of the partitioning powers, Russia and Prussia.

In view of their considerable number and thematic diversity, the texts from the conference have been divided into two volumes:

1. *Antiquity in Polish art and artistic culture of the end of the 18th and the 19th centuries (Antyk w polskiej sztuce i kulturze artystycznej końca XVIII i XIX wieku)* appears as volume X of the annual publication 'The Art of Eastern Europe / Sztuka Europy Wschodniej',

2. *Antiquity in Polish art and artistic culture in the 20th and the beginning of the 21st centuries (Antyk w polskiej sztuce i kulturze artystycznej XX i początku XXI wieku)* as volume 17 of the annual publication 'Fine Arts Diary / Pamiętnik Sztuk Pięknych'.

This first volume covers the period from the reign of the last Polish monarch, King Stanisław August Poniatowski (1764–1795) to the end of the 19th century. The opening texts are concerned with artists and artistic phenomena associated with the circle which enjoyed his patronage, and with the dominating figure of Franciszek Smuglewicz, a distinguished painter who was educated in Rome and created a School of Art at the University of Wilno (Vilnius). Subsequent articles

constitute a survey of questions relating to 19th century art, particularly those involving historicism and academism.

Thanks to its connections with Roman civilisation, Polish culture and art were able to retain their autonomy and independence. The fact that they confirmed their adherence to the culture of the West was also of considerable significance. The purpose of the conference and the volumes of studies thus demonstrates important sources of the modern Polish tradition.

The present (second) volume contains texts devoted to the inspiration of Classicism upon the art of the 20th and the early 21st centuries. It comprises a survey of a range of questions within the fields of architecture, painting and sculpture which, on the basis of selected examples, presents an image of transformation, from the imitation of Antique forms in the early 20th century, to new artistic ideas which modify these in accordance with the conventions of the era of modernism.

Beginning with classical motifs in architecture and architectural decoration, and the conventions of the New Classicist style in painting and sculpture during the interwar period, we pass to a variety of realisations in the fields of theatre, theatrical architecture, film and figurative painting, and conclude with an analysis of post-classicist creative work in sculpture at the beginning of the 21st century, including that of Igor Mitoraj, the distinguished sculptor who was educated in Kraków and worked in Italy.